

spotmedia.ro

Cum au făcut Xi Jinping, Erdoğan și Putin inevitabile Revoluțiile de schimbare a regimurilor în țările lor postimperiale - spotmedia.ro

Valentin Naumescu președinte ICDE

Ar putea oare avea ceva în comun președinții Xi Jinping, Recep Tayyip Erdoğan și Vladimir Putin, conducând trei țări atât de diferite cultural, cu capitale aflate la imense distanțe geografice una de alta?

La o privire mai atentă, elementele comune ies ușor la iveală. Și nu e vorba neapărat de observația facilă că sunt **trei țări asiatice postimperiale conduse cu mână de fier**, chiar dacă două dintre ele (firește, Turcia și Rusia) emit pretenția superficială și foarte avantajoasă financiar că ar fi „eurasiatice”. De exemplu, echipele lor de fotbal sunt lăsate, prin bunăvoința tradițională a europenilor, să joace în Campionatul European, în loc să evolueze acolo unde le-ar fi locul conform trăsăturilor lor civilizaționale, specifice despotismului oriental, adică în cupele și campionatele asiatice, împreună cu Uzbekistan, Turkmenistan, Mongolia, Coreea de Nord și bineînțeles China. Dar, evident, nu aceasta este problema principală.

Observația mult mai relevantă în contextul actual este că toate cele trei regimuri autocratice au planificat minuțios și pus în scenă în ultimii trei ani (2017-2020) **așa-zise „reforme constituționale” menite să le permită conducătorilor supremi să rămână la putere** dincolo de limita occidentală tradițională (și de bun simț, și de „igienă politică” la urma urmei) a celor două mandate.

Fostele imperii chinez, otoman și rus se desprind astfel până și de ultima legătură formală, decurgând dintr-un model de cultură politică liberală, pe care o mai aveau (chiar dacă era doar un simulacru, desigur) cu **paradigma occidentală a guvernării democratice**.

Această paradigmă cere înlocuirea președintelui după cel mult două mandate, deci după 8 sau 10 ani, din motive evidente ce țin atât de evitarea abuzului de putere cât și de riscul de a eterniza senili sau oameni bolnavi la butoane. O singură dată s-a întâmplat acest lucru într-o democrație liberală, cu președintele american Roosevelt, care a murit în funcție în 1945, după ce fusese ales a patra oară (oricum, fusese ales prin vot liber de cetățenii americani, având contracandidat, deci nicio similitudine cu

realegerile festiviste ale celor trei dictatori orientali menționați) iar de atunci SUA și-au amendat Constituția, în sensul limitării la două mandate prezidențiale.

Putin este la putere din 2000, Erdoğan din 2003 (mai întâi ca prim ministru, apoi ca președinte), iar Xi Jinping din 2012, dar, ce surpriză!, nici unul dintre cei trei nu mai dorește acum să plece și toți și-au făcut noi Constituții, după interesul personal.

Noi, mai exact generația noastră de est-europeni, cei care am trăit experiența comunismului și avem o memorie relevantă asupra perioadei de final a distopiei marxist-leniniste, cred că nici nu avem nevoie să mai explicăm sau să mai dezbatem cât de importantă este regula limitării puterii pentru libertatea unei țări.

Interesant și sugestiv este și cum s-a făcut despărțirea de tradiția gândirii politice occidentale, pe care oricum cele trei regimuri abia o asumaseră, de fațadă, în ultimele decenii ale istoriei lor postimperiale, precum și ***revenirea la despotismul oriental care le este specific***.

Xi Jinping a executat manevra scurt, într-un simplu Congres al Partidului Comunist Chinez din octombrie 2017, fără măcar să mai mimeze jocul democratic. Oricum nu îi păsa de aparențele democratice, China fiind cel mai departe, din toate punctele de vedere, de pretenția unei democrații liberale iar „Constituție” însemnând acolo doar cărticica roșie a Statutului Partidului Comunist Chinez. Numele lui Xi Jinping a fost înscris oficial în „Constituție” drept conducătorul Chinei, fără alte condiționări. Nu vorbim de procente, căci nu are rost. Toată lumea a fost de acord și a bătut din palme fericită. Sincer vorbind, de la China nici nu aveam pretenții de altceva.

Cel mai greu pare că i-a fost „sultanului democratic” Erdoğan, fotbalistul ratat ajuns mai întâi primar al Istanbulului, ridicat apoi politic după 2002, pe valul discursului populist islamist anti-corupție și anti-sărăcie, care a ajuns să-și promoveze familia în afaceri și să-și construiască un palat prezidențial opulent, unde speră să-și petreacă restul vieții. Acesta a trebuit să-și complice puțin viața pentru a ajunge, în sfârșit, la un prezidențialism deșănțat, de tip neo-otoman, cu un ***referendum în aprilie 2017***, pe care l-a câștigat la limită, cu puțin peste 51%, în condițiile în care cele trei mari orașe ale Turciei (Istanbul, Ankara și Izmir) i-au spus curajoase NU.

Încă din 2016-2017 vorbeam în analizele mele de ***Turcia post-kemalistă*** iar [transformarea Muzeului Sfânta Sofia din Istanbul în moschee](#) nu ar trebui să surprindă pe nimeni. Lovitura lui Erdoğan este pur politică și evident cu mare încărcătură simbolică. [Analiza profesorului Radu Carp](#), de acum câteva zile, limpezește aceste aspecte.

Turcia, deși succesoare a temutului Imperiu Otoman, s-a dovedit totuși cea mai democratică și mai doritoare de libertate dintre cele trei republici postimperiale, iar oponentii puterii nelimitate a liderului Erdoğan chiar au luptat pentru a-i ține piept, până în ultimul moment, până la ultimul vot. ***Tentativa regizată/stimulată de lovitură de stat din iulie 2016 a pregătit emoțional și electoral referendumul pentru prezidențialism și totalitarism din 2017.***

Poate cineva să explice de ce pilotul avionului de vânătoare al armatei turce, participant oficial la „lovitura de stat”, care a interceptat în zbor avionul prezidențial decolat din stațiunea de pe litoral și îl avea în raza de acțiune, nu a apăsat pe butonul de tragere, gest care ar fi însemnat reușita loviturii de stat? Ce „lovitură de stat” a armatei este aceasta? Poate cineva să explice cum de era Erdoğan (în vacanță la mare fiind) îmbrăcat în costum negru cu cravată la miezul nopții, când s-a declanșat așa-zisul puci militar, și gata pregătit să vorbească în fața unui telefon susținătorilor săi din țară, chemându-i la luptă?

Ca prin minune, pilotul respectiv, deși acuzat în prima fază, a epurărilor, că a făcut parte dintre puciști, a fost eliberat și reabilitat ulterior. Epurați au fost până la urmă generalii incozi politici, căzuți în capcană, judecătorii, polițiștii, jurnaliștii independenți și profesorii universitari liberali din Istanbul, Izmir și Ankara. Știm astăzi cu certitudine că Hitler a dat foc Parlamentului de la Berlin, în februarie 1933, pentru a-și justifica acțiunile viitoare împotriva opoziției politice. În fine, închidem paranteza unui moment confuz, despre care nu se știu multe lucruri clare dincolo de propaganda regimului, dar care a deschis calea referendumului pentru totalitarism al lui Erdoğan, câteva luni mai târziu.

„Turcia liberală”, pro-occidentală și secularistă a fost însă învinsă la limită în 2017 de „Turcia profundă” (anatoliană), islamică, cea a susținătorilor lui Erdoğan, din orașele mici și zona rurală asiatică, adică de cei dispuși să-i sărute mâna Președintelui pentru că i-a scos din sărăcie. Atât s-a putut atunci, în condițiile în care, spre surpriza tuturor, 800.000 de voturi pro-Erdoğan, decisive, au venit din Occident, de la turcii ratați și neintegrați social din Germania, Austria, Olanda, Franța, care doreau să se răzbune astfel pe guvernele țărilor adoptive, în timp ce cei integrați social din Balcani (inclusiv comunitatea turcă din România) au votat masiv împotriva modificărilor constituționale propuse de Erdoğan.

Cea mai mare dezamăgire a constituit-o însă Rusia, o societate pe cât de mare, pe atât de slabă politic, căzută în genunchi în fața lui Putin, ca un uriaș cu picioare de lut. Chiar și cu suspiciunile de la referendum, denunțate de americani, cele 74% voturi pentru eternizarea lui Putin la butoane sunt ***o mare rușine pentru ruși***, care se dovedesc o societate umilă și obedientă, fără soluții politice, fără nicio dorință de valori liberale, de alternative, de opoziție, de curaj, de rezistență și schimbare.

Analiști importanți de la noi, buni cunoscători ai spațiului rus, precum [Dorin Popescu](#) și [Armand Goșu](#), au explicat în detaliu ce s-a întâmplat la referendumul recent din Rusia și nu are rost să revin pe o temă clară.

Care este însă **consecința esențială a revizuirii celor trei constituții** în favoarea președinților actuali și de ce calea aleasă de aceștia este o enormă greșeală pentru viitorul și stabilitatea țărilor lor?

Din acest moment, **schimbarea lui Xi Jinping, Recep Erdoğan și Vladimir Putin nu se mai poate face decât prin mijloace violente**, prin puci sau confruntări interne în care o grupare o elimină prin forță pe cea aflată la putere. De fapt, asta știu cel mai bine imperiile chinez, otoman și rus să facă și așa s-a întâmplat mai tot timpul în istoria lor. „Alternanța la putere” a fost mai mereu un act de forță.

Povestea cu limitarea la două mandate a puterii conducătorului suprem, un implant pe care cultura profundă a acestor țări nu a înțeles-o niciodată, a fost **o mică spoială occidentală** peste un munte de autoritarism și despotism oriental, o spoială la care au renunțat imediat atunci când Occidentul, aflat într-o criză a democrației liberale indusă de ascensiunea populismului (purtat pe brațele manipulate și ignorante ale rețelelor sociale), nu a mai reprezentat o tentație și o forță de inspirație, așa cum a fost în 1989 și în anii următori.

China, Turcia și Rusia s-au rupt așadar până și formal de ideea că liderii lor au puteri limitate și că sunt în funcții doar pentru o perioadă maximă, clar precizată în Constituție. **Totul se numără de la zero, ori de câte ori vrea liderul în funcție**. Nu numai că cele trei continuatoare ale imperiilor asiatice despotice și expansioniste s-au rupt de această tradiție a democrațiilor occidentale, democrații care au totuși, prin alegeri libere, **posibilitatea autoreglării**, dar au aruncat în aer, în spatele lor, și podurile (constituțiile) care i-ar fi putut aduce înapoi.

Din acest moment, ca să scape de Xi, Putin sau Erdoğan (și nu neapărat de ei personal, pentru că aceștia la urma urmei sunt muritori, cât de regimurile totalitare permanente instituite prin schimbarea recentă a constituțiilor), **chinezii, turcii și rușii nu mai pot decât să se răscoale**. Masiv, adică pe străzi, luând cu asalt instituțiile, ori, vorba comuniștilor, „prin reprezentanți”, adică prin grupuri mici care pun rapid, într-o noapte, în aplicare voința poporului. Ce altceva să facă, dacă prin vot nu se mai poate scăpa de tătuci?

De fapt, cum spuneam, asta au făcut în întreaga lor istorie. Un lung șir de decapitări, lovituri de palat, maziliri, execuții sumare, trădări, demisii forțate, războaie civile și revoluții care au dat jos împărați, țari și secretari generali de partid. **Câteva decenii de aparentă „occidentalizare” au fost un timp prea scurt** pentru a învăța

altceva. Păcat, pentru că cel puțin Turcia și Rusia, cele care își spun „eurasiatice”, erau relativ aproape de a reuși în viitor schimbări democratice autentice, fără convulsii, ceea ce acum a devenit imposibil. **Știm ce va urma, mai devreme sau mai târziu.** Ne-o spune chiar istoria lor.